

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

Spis treści

WSTĘP.....	2
CO WARTO WIEDZIEĆ O PRZEMOCY?	2
RODZAJE I FORMY PRZEMOCY	2
MITY, STEREOTYPY, PRZEKONANIA.....	4
CYKLE PRZEMOCY	5
DZIECKO KRZYWDZONE W RODZINIE.....	6
PROCEDURA NIEBIESKIE KARTY	8
CO TO ZNACZY, ŻE ZACHODZI PODEJRZENIE PRZEMOCY	9
ZESPÓŁ INTERDYSCYPLINARNY	9
FORMY I RODZAJE POMOCY	11
KILKA KROKÓW KU ZMIANIE.....	13
WZORY WNIOSKÓW I PISM PROCESOWYCH	16
NOTATKI.....	25

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

WSTĘP

Przez stulecia przemoc wobec osób najbliższych często była społecznie akceptowana, a prawnie – usankcjonowana. Zachowania agresywne były traktowane jako naturalny element życia rodzinnego. Bierność otoczenia i społeczne przyzwolenie wobec sytuacji przemocowych w rodzinach pogłębiały dramat ofiar przemocy. Przedstawiano przemoc jako jeden z problemów tzw. „marginesu społecznego”.

„(...)Tymczasem przemoc w rodzinie jest obecna we wszystkich społeczeństwach, bez względu na stopień ich rozwoju gospodarczego czy kulturalnego. Jest to problem powszechny, który dotyczy może ludzi bez względu na ich wiek, status społeczny i materialny, poziom wykształcenia, wykonywany zawód itp.”

Jaszczak-Kuźmińska D., Michalska K., „Przemoc w Rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu.” Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010.

Obecna rzeczywistość zmieniła podejście do problemu przemocy. Mnogość instytucji, organizacji zajmujących się tym problemem, nowe rozwiązania prawne, procedury mają na celu skuteczniejszą ochronę ofiar oraz walkę ze sprawcami przemocy w rodzinie.

Kampanie społeczne, szkolenia w zakresie przeciwdziałania przemocy - mnogość działań w tej dziedzinie ma na celu zmniejszenie zjawiska przemocy w rodzinie poprzez zwiększanie świadomości społecznej obywateli oraz systematyczne podnoszenie profesjonalizmu służb.

Niniejszy Przewodnik został opracowany z myślą o osobach, które doznają przemocy w rodzinie by dostrzegły możliwość zmiany. Warto poznać swoje prawa oraz instytucje świadczące pomoc. **Pamiętajmy, nie pozwólmy się krzywdzić! Przemocy nic nie usprawiedliwia.** Zadaniem przewodnika jest przedstawienie zjawiska w taki sposób, by osoby będące świadkami przemocy pozbyły się wątpliwości, czy należy o tym mówić.

CO WARTO WIEDZIEĆ O PRZEMOCY?

Dla lepszego rozpoznania zjawiska przemocy konieczne jest jej zdefiniowanie. W art. 2 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy (t.j. Dz. U. z 2021r. poz. 1249 ze zm.) sformułowano definicję przemocy domowej, zgodnie z którą przez przemoc należy rozumieć:

„jednorazowe albo powtarzające się umyślnie działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności: narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia; naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną; powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę; ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej; istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej”

RODZAJE I FORMY PRZEMOCY

PRZEMOC FIZYCZNA, polega na naruszeniu nietykalności cielesnej drugiego człowieka. Ten rodzaj przemocy jest intencjonalnym zachowaniem powodującym uszkodzenie ciała lub niosącym takie ryzyko.

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

Dużo trudniejsza do zdiagnozowania i udowodnienia jest:

PRZEMOC PSYCHICZNA, która nie pozostawia śladów na ciele, ale silnie rani i okalecza psychikę. Jednym z drastycznych przejawów przemocy jest **PRZEMOC SEKSUALNA**, która polega na zmuszaniu osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowaniu aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić. Przymus może polegać na bezpośrednim użyciu siły lub emocjonalnym szantażu.

Do zjawisk przemocowych w rodzinie zalicza się także **ZANIEDBYWANIE**. Dokonuje się ono przez ignorowanie potrzeb drugiego człowieka, lekceważenie go, czy poświęcanie mu nienależytej uwagi.

Zaniedbywanie może przybierać wymiar:

- fizyczny (jest ono szczególnie widoczne w przypadku dzieci głodnych, nieodpowiednio ubranych, brudnych), ale także
- psychiczny, który polega na nieokazywaniu uczuć.

na podstawie: Browne K., Herbert M., „Zapobieganie przemocy w rodzinie”, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 1999.
Lakowska M., Paszkiewicz W., Wiechcińska A., „Wyprawa PoMoc – poradnik dla osób doznających przemocy w rodzinie”, Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, Warszawa 2008.

PAMIETAJ!!! Przemoc psychiczna, to tzw. „centrum przemocy” i w zasadzie towarzyszy każdemu innemu rodzajowi przemocy. **Towarzyszy przemocy fizycznej przybierając formę zastraszania i gróźb, towarzyszy przemocy seksualnej przybierając formę zastraszania i zmuszania, towarzyszy wreszcie przemocy ekonomicznej przybierając formę zastraszania, poniżania.** Jej konsekwencje uderzają w: godność, poczucie wartości. Jest to także rodzaj przemocy, który najtrudniej rozpoznać np. w rodzinie, świadkom, a nawet przedstawicielom różnych instytucji, zobowiązanych do pomagania czy przeciwdziałania przemocy.

na podstawie: Arias L. A., Wiechcińska A., Paszkiewicz W., „Godne życie bez przemocy – poradnik dla osób stosujących przemoc”, Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, Warszawa 2008.

Tabela 1. Rodzaje i formy przemocy.

Rodzaje przemocy	Formy przemocy
PRZEMOC FIZYCZNA	Popychanie, szarpanie, ciągnięcie, szturchanie, ciągnięcie za uszy, włosy, szczypanie, kopanie, bicie ręką, pięścią, uderzenie w twarz – tzw. „policzek”.
PRZEMOC PSYCHICZNA/EMOCJONALNA	Obrażanie, wyzywanie, osądzanie, ocenianie, krytykowanie, straszenie, szantażowanie, grożenie, nieliczenie się z uczuciami, krzyczenie, oskarżanie, obwinianie, krzywdzenie zwierząt, czytanie osobistej korespondencji, ujawnianie tajemnic, sekretów, wyśmiewanie, lekceważenie, używanie wulgarnych epitetów, zawstydzanie, izolowanie, wmawianie choroby psychicznej, wymuszanie posłuszeństwa i podporządkowania.
PRZEMOC SEKSUALNA	Gwałt, wymuszanie pożycia seksualnego, nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, zmuszanie do seksu z osobami trzecimi, sadyzm w pożyciu, wyśmiewanie wyglądu ciała i krytyka zachowań seksualnych, itp.
PRZEMOC EKONOMICZNA	Celowe niszczenie czyjejs własności, pozbawienie środków lub stwarzanie warunków, w których nie są zaspokajane niezbędne dla przeżycia potrzeby, np.: niszczenie rzeczy, włamanie do zamkniętego osobistego pomieszczenia, kradzież, zabieranie pieniędzy, przeglądanie dokumentów, korespondencji, dysponowanie czyjąs własnością, zaciąganie pożyczek „na wspólne konto”, sprzedawanie osobistych lub wspólnych rzeczy bez uzgodnienia, zmuszanie do spłacania długów, itp.

Źródło: Arias L. A., Wiechcińska A., Paszkiewicz W., „Godne życie bez przemocy – poradnik dla osób stosujących przemoc”, Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, Warszawa 2008.

MITY, STEREOTYPY, PRZEKONANIA

Przyglądając się zjawisku przemocy domowej można stwierdzić, iż jest to problem często niezauważany przez najbliższe otoczenie. Obojętność społeczna, zdaniem wielu praktyków pracujących z osobami doświadczającymi przemocy domowej, może wynikać z wielu powodów:

społeczeństwo, w myśleniu o przemocu bardzo często posługuje się utartymi schematami i stereotypami, np. „to był jednorazowy incydent, który się już nie powtórzy”;

SPOŁECZEŃSTWO CZĘSTO NIE ZNA INSTYTUCJONALNYCH FORM WSPARCIA OSOBY, KTÓRA DOŚWIADCZA PRZEMOCY;

w przypadku przemocy domowej możemy mówić o zjawisku tzw. „rozproszonej odpowiedzialności” (ja nie zwrócę uwagi, że matka bije swoje dziecko, bo na pewno zrobi to ktoś inny);

istnieje kulturowa anonimowość społeczna, w której więzi sąsiedzkie ulegają gwałtownym rozluźnieniom;

Mity i stereotypy to kulturowo uwarunkowane, silne, ponadczasowe przekonania gromadzące wiedzę i sposób rozumienia różnych wydarzeń danej społeczności, niesione przez pokolenia. Mają one bardzo duży wpływ na zjawisko przemocy domowej, bowiem wiele z nich stoi na straży jednej z największych wartości w naszej kulturze, którą jest rodzina. Mity i stereotypy opisują więc „pożądane” relacje w rodzinie, pomiędzy mężem i żoną, rodzicami i dziećmi; wyznaczają role kobiecie, mężczyźnie, dzieciom; „wyjaśniają” samo zjawisko i „dają wskazówki”, jak należy postępować wobec problemów rodzinnych. Wiele z nich, w najlepszej intencji ochrony rodziny, niestety sprzyja przemocy, usprawiedliwia ją i postuluje powstrzymanie się od reakcji osób z zewnątrz.

na podstawie: Lakowska M., Paszkiewicz W., Wiechcińska A., „Wyprawa PoMoc – poradnik dla osób doznających przemocy w rodzinie”, Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, Warszawa 2008

DLACZEGO OSOBY DOZNAJĄCE PRZEMOCY POZOSTAJĄ W KRZYWDZĄCYM ZWIĄZKU?

Osoby, które doświadczają przemocy, odczuwają lęk przed osobą, która je krzywdzi. Nie chodzi tylko o agresję fizyczną, ale także o agresję słowną (np. obwinianie, wyzywanie, poniżanie, straszenie). Zanim ujawnią to, co dzieje się w domu, starają się same poradzić sobie z tą sytuacją.

Próbują:

- **bagatelizować i/lub tłumaczyć zachowania osoby stosującej przemoc,**
- **tłumaczyć siebie i swoje zachowania,**
- **unikać agresji** (schodzą z drogi, wykonują polecenia osoby stosującej przemoc),
- **przewidzieć potrzeby** osoby stosującej przemoc.

Wszystko to w nadziei, że osoba stosująca przemoc zrozumie i uzna ich potrzeby, a w konsekwencji zaprzestanie krzywdzenia. Im dłużej trwa sytuacja krzywdzenia, tym silniej osoba doświadczająca przemocy odczuwa bezsilność i mniej wierzy w swoją moc. Jednocześnie, skupiając się głównie na potrzebach osoby stosującej przemoc, traci kontakt z samą sobą.

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

Osoby doznające przemocy pozostają w krzywdzącym związku m.in. z powodu:

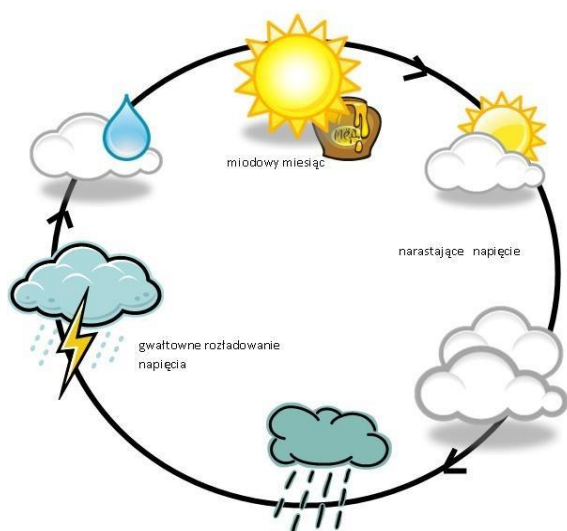
- lęku przed zemstą ze strony osoby stosującej przemoc,
- wstydu i upokorzenia,
- zależności finansowej od osoby stosującej przemoc,
- uwarunkowań kulturowo-religijnych,
- obwiniania siebie za przemoc,
- poczucia, że nie poradzą sobie same w życiu.

Osoby doświadczające przemocy najczęściej ujawniają ją w sytuacji gwałtownej agresji ze strony osoby stosującej przemoc lub gdy widzą skutki doświadczania przemocy u najbliższych, np. w funkcjonowaniu swoich dzieci.

UWAGA! Przemoc w rodzinie jest procesem, który ma tendencję do cyklicznego powtarzania się. Przemoc nieujawniona sama nie zniknie.

na podstawie: „Poradnik dla osób dotkniętych przemocą”, Stowarzyszenie OPTA.

CYKLE PRZEMOCY

Leonora E. Walker twórczyni teorii „Cyklów Przemocy” badając kobiety doznające przemocy w rodzinie opisała pewne cyklicznie pojawiające się w ich związkach zdarzenia. Na cykl przemocy składają się trzy następujące po sobie fazy:

Faza narastania napięcia – między ofiarą, a sprawcą pojawia się napięcie, coraz częściej pojawiają się kłótnie, spięcia. Sprawca jest coraz bardziej porytowany, prowokuje awantury, stając się przy tym coraz bardziej agresywny. Ofiara w obliczu takiej sytuacji próbuje naprawiać i ratować domową atmosferę – spełnia wszystkie oczekiwania osoby, która może ją skrzywdzić, stara się poprawić jej humor, wywiązuje się ze wszystkich swoich obowiązków najlepiej jak potrafi.

Faza wybuchu (ostrej przemocy) – służy rozładowaniu negatywnych emocji (kłótnia, walka, pobicie, awantura). Zazwyczaj agresję sprawcy wywołuje drobne wydarzenie, w wyniku którego staje się on bardzo gwałtowny i wpada w szał. Skutki użytej przemocy mogą być różne – podbite oko, złamania, obrażenia wewnętrzne itd. Osoba doświadczająca przemocy stara się zrobić wszystko, żeby go uspokoić i ochronić siebie. Zazwyczaj, niezależnie od tego jak bardzo się stara, wściekłość osoby stosującej przemoc narasta coraz bardziej. Zwykle wtedy poszukuje pomocy, podejmuje decyzję o opuszczeniu domu, o uruchomieniu sprawy karnej lub rozwodowej.

Faza miódowego miesiąca - gdy sprawca wyładował już swoją złość i wie, że posunął się za daleko nagle staje się inną osobą. Szczerze żałuje za to, co zrobił, okazuje skruchę i obiecuje, że to się nigdy nie powtórzy. Stara się znaleźć jakieś wytłumaczenie dla tego, co zrobił i przekonuje ofiarę, że to był jednorazowy, wyjątkowy incydent, który już się nigdy nie zdarzy. Sprawca okazuje ciepło i miłość. Ofiara zaczyna wierzyć w to, że partner się zmienił i że przemoc była jedynie incydentem. Ale faza miódowego miesiąca przemija i znowu rozpoczyna się faza narastania napięcia. Zatrzymuje ona ofiarę w cyklu przemocy, bo łatwo pod jej wpływem zapomnieć o koszmarze pozostałych dwóch faz. Prawdziwe zagrożenie, jakie niesie ze sobą faza miódowego miesiąca jest związane z tym, że przemoc w następnym cyklu jest zazwyczaj gwałtowniejsza.

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

Owe cykle mogą trwać przez wiele lat, przy czym zwykle skracają się fazy „miodowego miesiąca”, wydłużają i bardziej dramatycznie przebiegają fazy narastania napięcia i gwałtownej przemocy. To co kiedyś było w fazie „miodowego miesiąca” przyjemnością przekształca się w unikanie przykrości, bólu i cierpienia. Po pewnym czasie faza „miodowego miesiąca” zanika całkowicie i pozostają tylko dwie fazy. Z punktu widzenia osoby udzielającej pomocy szczególnie niebezpieczna dla ofiar przemocy jest właśnie faza „miodowego miesiąca”. Pozwala zapomnieć o przeżytym koszmarze i uwierzyć, że nastąpią stałe zmiany w zachowaniu partnera. Wtedy też ofiary przemocy często przestają uczestniczyć w terapii, wycofują skargi składane do policji, nie chcą zeznawać przeciw oprawcy. Mimo to cykl przemocy coraz częściej się powtarza, coraz drobniejsza przyczyna staje się pretekstem do wybuchu. Sprawca czuje się coraz bardziej bezkarny, a ofiara bezradna.

na podstawie: Lakowska M., Paszkiewicz W., Wiechcińska A., *Wyprawa PoMoc – poradnik dla osób doświadczających przemocy w rodzinie*, Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, Warszawa 2008.
Jaszczak-Kuźmińska D., Michalska K., *Przemoc w Rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych*.
Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu – Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010.

DZIECKO KRZYWDZONE W RODZINIE

Dzieci wychowujące się w rodzinach, gdzie występuje przemoc, narażone są na dwa rodzaje niszczących doświadczeń:

Pierwszy dotyczy dzieci, które są bezpośrednimi ofiarami przemocy.

Drugi dotyczy dzieci, będącymi świadkami przemocy stosowanej, np. przez ojca wobec matki, rodziców wobec dzieci.

PAMIĘTAJ !!!

NA PODWÓJNE NIEBEZPIECZEŃSTWO NARAŻONE SĄ DZIECI, KTÓRE SAME DOŚWIADCZAJĄ PRZEMOCY, A ZARAZEM SĄ JEJ ŚWIADKAMI. WIELE Z NICH STAJE SIĘ BEZPOŚREDNIMI OFIARAMI PRZEMOCY, GDY PRÓBUJE POWSTRZYMAĆ SPRAWCĘ.

Dzieci krzywdzone, maltretowane, wykorzystywane seksualnie nie chcą opowiadać o swoich doświadczeniach. Łęklliwość w stosunku do dorosłych przejawiająca się w zachowaniu dziecka, np. oczekiwanie kary za błahostki, wybuchy płaczu, trudności w kontrolowaniu emocji, brak koncentracji, niechęć do zabawy, unikanie kontaktu, apatia, ale także zachowania agresywne, buntownicze mogą oznaczać, że dziecko jest ofiarą przemocy w rodzinie.

PRZEMOC FIZYCZNA - Dzieci bite i maltretowane często są poranione w miejscach zakrytych ubraniem. Bliźny, siniaki, złamania, powyrywane włosy, ślady uderzeń i skaleczeń, otarcia skóry na klatce piersiowej, plecach, pośladkach, tylnych częściach nóg, w okolicach genitaliów; małe ślady oparzeń papierosowych na podszwach stóp, dłoniach, pośladkach, rozległe oparzenia, np. na klatce piersiowej; rany twarzy u niemowląt i małych dzieci, a także złamania i zwichnięcia oraz inne nietypowe dla danego wieku obrażenia mogą wskazywać na rzucanie, uderzanie czy potrząsanie.

PRZEMOC PSYCHICZNA - Jest najbardziej powszechną formą przemocy wobec dzieci, współwystępuje także z innymi jej formami. Typowe zachowania rodziców stosujących przemoc psychiczną to: odrzucanie, izolowanie, ignorowanie, wyszydzanie, upokarzanie, ciągłe krytykowanie, terroryzowanie, zmuszanie do wysiłku przekraczającego możliwości dziecka, pozbawianie form kontaktu potrzebnych do jego prawidłowego rozwoju. Wśród objawów wymienić trzeba: ciągłe nerwowe napięcie, zaburzenia mowy, snu, bóle głowy, brzucha, moczenie się, rozdrażnienie, stałe poczucie winy, tiki, depresja, lęk, częste kłamstwa, zamknięcie w sobie, ugrzecznione zachowania lub przeciwnie – agresywne.

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

ZANIEDBANIE – To ciągłe niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych dziecka. Objawami zaniedbania są: częsty głód, niedożywienie, niska waga, brudne włosy, niewłaściwe i/lub brudne ubranie, objawy braku opieki medycznej, brak uwagi i zainteresowania ze strony opiekunów.

WYKORZYSTANIE SEKSUALNE - To jedna z najtrudniejszych do ujawnienia form przemocy wobec dzieci. O wykorzystywaniu seksualnym mówimy wtedy, gdy dorosły traktuje dziecko jak obiekt seksualny i postępuje się nim w celu zaspokojenia swoich potrzeb. Wykorzystywaniem seksualnym są nie tylko analne, oralne czy genitalne stosunki płciowe lub ich usiłowanie, ale także dotykanie narządów płciowych, masturbacja czy obnażanie się w obecności dziecka itp. Dochodzi do niego zazwyczaj bez użycia siły. Sprawca zwykle jest dobrze znany dziecku, uwodzi je, przekupuje, szantażuje, wywiera presję postępując się autorytetem i zmusza do milczenia. Zdarzają się niestety sytuacje, że członkowie rodziny wiedzą o całej sprawie lub podejrzewają, a jednak milczą czy wręcz zaprzeczają faktom. Być może boją się sprawcy, rozpadu rodziny, pozostawienia bez środków do życia. Dziecko natomiast nie wyjawia tajemnicy bojąc się wstydu, odrzucenia, ukarania i tego, że nikt mu nie uwierzy.

na podstawie: Sasal H.D., „Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie”, Wydawnictwo Edukacyjne Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych PARPA, Warszawa 2005

W przypadku podejrzenia stosowania przemocy domowej wobec dziecka, czynności podejmowane i realizowane w ramach procedury „Niebieskie Karty”, zwane dalej „działaniami”, przeprowadza się w obecności rodzica, opiekuna prawnego lub faktycznego.

Jeżeli osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wobec dziecka, są rodzice, opiekunowie prawni lub faktyczni, działania z udziałem dziecka przeprowadza się w obecności pełnoletniej osoby najbliższej (zgodnie z art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. – Kodeks karny Dz. U. 2021, poz. 2345 z późn. zm.)

Działania z udziałem dziecka, co do którego istnieje podejrzenie, że jest dotknięte przemocą w rodzinie, powinny być prowadzone w miarę możliwości w obecności psychologa.

na podstawie: Wrona G., „Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie procedury Niebieskie Karty – Komentarz”, Ośrodek Informatyki Prawnej Grzegorz Wrona

W przypadku uruchomienia procedury „Niebieskie Karty”, gdy rodzice krzywdzą dziecko, powinien być powiadomiony sąd rodzinny. Sąd ma prawo wglądu w sytuację rodziny i podjęcia, w uzasadnionych przypadkach, decyzji o wyłączeniu reprezentacji dziecka przez jego rodziców. Dodatkowo może być ustanowiony opiekun prawny dziecka, który będzie reprezentował dziecko i jego interesy podczas prowadzenia procedury lub postępowania prowadzonego przez prokuraturę lub sąd (tzw. kurator procesowy)

W razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową, również pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko i umieścić je u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej. Decyzję o odebraniu dziecka z rodziny pracownik socjalny podejmuje wspólnie z: funkcjonariuszem Policji, lekarzem, ratownikiem medycznym lub pielęgniarką.

na podstawie: Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach, „Zalecenia i procedury postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie”, Katowice, wrzesień 2021.

W przypadku, gdy dziecko staje się ofiarą przemocy i zachodzi konieczność przesłuchania małoletniego świadka, niezwykle istotną rolę w tym procesie odgrywa **PRZYJAZNY POKÓJ PRZESŁUCHAN DZIECI**. Przesłuchanie małoletnich świadków i ofiar przestępstw powinno być prowadzone w sposób:

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

- Zgodny z systemem prawnym oraz standardami europejskimi i międzynarodowymi, umożliwiającymi pozyskanie wartościowego materiału dowodowego.
- Odpowiadający możliwościom rozwojowym przesłuchiwanego dziecka, gwarantujący ochronę praw dziecka, z nastawieniem na unikanie jego wtórnej traumatyzacji, wynikającej z udziału w procedurach prawnych.
- Przy pełnym, właściwym wykorzystaniu możliwości lokalowych i technicznych przyjaznego pokoju przesłuchań dzieci.
- Z dbałością o wyeliminowanie okoliczności, które mogą skutkować powtórными przesłuchaniami dziecka.

PROCEDURA NIEBIESKIE KARTY

Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” i **nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą domową ani osoby stosującej przemoc domową.**

Procedura „Niebieskie Karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez pracownika socjalnego jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, funkcjonariusza Policji, pedagoga, psychologa lub terapeutę, a także żołnierza Żandarmerii Wojskowej (w sprawach żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową) oraz innych osób *zgodnie z art. 9a ust. 11 pkt 11c ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej*, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy domowej.

Przedstawiciele w/w podmiotów realizują procedurę „Niebieskie Karty” w oparciu o zasadę współpracy i przekazują informacje o podjętych działaniach przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego.

Wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” następuje przez wypełnienie formularza „Niebieskie Karty” w przypadku powzięcia, w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych, podejrzenia stosowania przemocy wobec członków rodziny lub w wyniku zgłoszenia dokonanego przez świadka przemocy domowej. Zakończenie procedury „Niebieskie Karty” następuje w przypadku, gdy ustała przemoc domowa i istnieje uzasadnione przypuszczenie, że zaprzestano dalszego jej stosowania oraz w sytuacji rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

Wobec osób doznających przemocy jak i stosujących przemoc domową, a uczestniczących w procedurze „Niebieskie Karty” są prowadzone działania monitorujące (analiza i ocena sytuacji) przez okres 9 miesięcy po jej zakończeniu.

WAŻNE!!!

Przyjęte rozwiązanie nie oznacza, że osoba dotknięta przemocą domową jest zmuszona do realizacji planu pomocy czy też korzystania z proponowanych jej rozwiązań. Sama procedura „Niebieskie Karty” toczy się jednak bez względu na wolę osoby dotkniętej przemocą.

na podstawie: Wrona G., *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie - komentarz*, II wydanie, Wydawnictwo C.H.. Beck, Warszawa 2021.

CO TO ZNACZY, ŻE ZACHODZI PODEJRZENIE PRZEMOCY DOMOWEJ?

Gdy osoba opowiada o swojej sytuacji domowej, mówi o swoich odczuciach, przytacza konkretne fakty, dzieli się swoimi obawami. Towarzyszą temu silne emocje. Specjalista, który słucha, nawet jeśli nie był świadkiem zdarzeń, o których mowa, w oparciu o swoją wiedzę i doświadczenie podejmuje decyzję o uruchomieniu procedury „Niebieskie Karty”. **Oznacza to, że nie wie na pewno, ale ma podejrzenie, że osoba doświadcza przemocy w swoim domu.**

Samo wszczęcie procedury nie grozi osobom czy rodzinie, której dotyczy, żadnymi prawnymi konsekwencjami. Nie jest równoznaczne z wszczęciem postępowania karnego. Jej rozpoczęcie jest sygnałem dla specjalistów ze służb pomocowych, aby sprawdzili sytuację w rodzinie.

Uwaga! Procedura „Niebieskie Karty” nie jest postępowaniem karnym.

Zgodnie z art. 12 ust. 1 *ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej* służby mają obowiązek niezwłocznie powiadomić policję lub prokuraturę o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z użyciem przemocy, które jest ścigane z urzędu.

ZESPÓŁ INTERDYSCYPLINARNY

Gmina podejmuje działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności w ramach pracy w zespole interdyscyplinarnym.

W skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi przedstawiciele:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,
 - gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych,
 - policji,
 - oświaty,
 - ochrony zdrowia,
 - organizacji pozarządowych.
- ale także przedstawiciele Żandarmerii Wojskowej, kuratorzy sądowi, prokuratorzy i przedstawiciele innych podmiotów niż wymienione, działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy diagnostyczno-pomocowej zapraszają na swoje posiedzenie osobę dotkniętą przemocą w rodzinie, jednakże jej niestawiennictwo nie wstrzymuje dalszych prac zespołu lub grupy.

NALEŻY STAWIĆ SIĘ NA ZAPROSZENIE, ABY UMOŻLIWIĆ I UŁATWIĆ UDZIELENIE SOBIE POMOCY.

Na posiedzeniu tym członkowie zespołu lub grupy w obecności zaproszonej osoby dotkniętej przemocą w rodzinie dokonują analizy sytuacji rodziny i wypełniają stosowny formularz „Niebieska Karta – C”

Podstawowym zadaniem zespołu lub grupy jest opracowanie indywidualnego planu pomocy dla osoby dotkniętej przemocą domową oraz jej rodziny, zawierającego propozycję działań pomocowych.

INDYWIDUALNY PLAN POMOCY

obejmuje ogół działań podejmowanych przez osobę dotkniętą przemocą domową w celu poprawy sytuacji życiowej tej osoby oraz jej rodziny i realizowany jest we współpracy

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

z przedstawicielami: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli Żandarmerii Wojskowej, kuratorów sądowych lub prokuratora.
Indywidualny plan pomocy może ulegać zmianie w zależności od potrzeb i sytuacji osoby dotkniętej przemocą w rodzinie.

JEŻELI OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, NADUŻYWA ALKOHOŁU, CZŁONKOWIE ZESPOŁU INTERDYSCYPLINARNEGO LUB GRUPY ROBOCZEJ KIERUJĄ TĘ OSOBĘ DO MIEJSKIEJ/GMINNEJ KOMISJI ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

1	Boronów	Zespół Interdyscyplinarny Do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	Dolna 2	Boronów	(34) 353-95-51	gopsboronow@interia.pl
2	Ciasna	Zespół Interdyscyplinarny Ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	Nowa 1A	Ciasna	(34) 353-51-02	gops@ciasna.pl
3	Herby	Gminny Zespół Interdyscyplinarny w Herbach	Lubliniecka 33	Herby	(34) 357-41-00	gops_herby@poczta.onet.pl
4	Kochanowice	Zespół Interdyscyplinarny Ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	Lubliniecka 7	Kochanowice	(34) 353-34-27	gops@kochanowice.pl
5	Koszęcin	Zespół Interdyscyplinarny	Sobieskiego	Koszęcin	(34) 352-40-83	gopskoszecin@poczta.onet.pl
6	Lubliniec	Zespół Interdyscyplinarny	Oświęcimska 30	Lubliniec	(34) 356-20-05	zinter@mops.lubliniec.pl
7	Pawonków	Gminny Zespół Interdyscyplinarny	Skrzydłowska 7	Pawonków	(34) 353-40-32	gops@pawonkow.pl
8	Woźniki	Zespół Interdyscyplinarny Ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	Rynek 6	Woźniki	(34) 361-01-81	mgops_wozniki@op.pl

Osobę doświadczającą przemocy otacza się wsparciem i pomocą natomiast z osobą stosującą przemoc należy rozpocząć intensywną pracę w celu korekty jej zachowań, gdyż

NIKT NIE MA PRAWA KRZYWDZIĆ INNYCH

W tym celu można zobowiązać sprawcę do udziału w PROGRAMIE KOREKCYJNO-EDUKACYJNYM. Program Korekcyjno-Edukacyjny dla Sprawców Przemocy w Rodzinie to przede wszystkim działania psychologiczne, edukacyjne i socjalizacyjne, które mają na celu zmianę postaw i zachowań osób stosujących przemoc domową, zmniejszenia ryzyka dalszego stosowania przemocy ale co bardzo istotne Program ma na celu zwiększenie zdolności Uczestników do samokontroli swoich zachowań agresywnych i funkcjonowania w rodzinie opartej na wzajemnym szacunku. Uczestnikami Programu nie mogą być osoby z poważnymi zaburzeniami emocjonalnymi gdyż powodowałyby to poważne zagrożenie dla istoty oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Warto wspomnieć, iż Program to nie tylko zajęcia edukacyjne ale także praktyczne ćwiczenia dzięki którym Uczestnik może np. poznać sposoby radzenia sobie z emocjami w sytuacjach, które dotychczas

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

wyzwały zachowania przemocowe czy ćwiczenia mające na celu rozpoznanie, nazwanie i wyrażenie uczuć w konkretnej zainscenizowanej sytuacji.

Pożądane jest aby zajęcia prowadzone w ramach Programu miały przede wszystkim formę zajęć grupowych, a zajęcia indywidualne mogą stanowić jedynie uzupełniającą formę pracy korekcyjnej.

FORMY I RODZAJE POMOCY

FORMY POMOCY, O KTÓRE MOŻE UBIEGAĆ SIĘ OSOBA DOTKNIĘTA PRZEMOCĄ W RODZINIE OFEROWANE W RAMACH SYSTEMU POMOCY SPOŁECZNEJ

Pomoc społeczna to instytucja polityki społecznej państwa, mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby czy możliwości. Wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Gdy jednostka bądź rodzina nie jest w stanie samodzielnie pokonać sytuacji kryzysowych, które je spotkały może liczyć na pomoc instytucji publicznych. Na terenie Powiatu Lublinieckiego funkcjonuje szereg instytucji pomocy społecznej, które udzielają pomocy osobom i rodzinom w przypadku przemocy w rodzinie.

Osoba dotknięta przemocą w rodzinie może liczyć na pomoc świadczoną przez właściwe jednostki organizacyjne pomocy społecznej, takie jak:

OŚRODKI POMOCY SPOŁECZNEJ

MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W LUBLIŃCU

UL. OŚWIĘCIMSKA 30

TEL. 34 356 20 05

PUNKT KONSULTACYJNY

PRZY MOPS LUBLINIEC,

UL. OŚWIĘCIMSKA 30

TEL. 34 351 14 61

W Punkcie Konsultacyjnym, placówce działającej w strukturze Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lublińcu, z grafikiem dyżurów (www.mops.lubliniec.pl) odbywają się spotkania indywidualne ze specjalistą do spraw przemocy w rodzinie.

GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W BORONOWIE

UL. DOLNA 2

TEL. 34 353 95 51

GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W CIASNEJ

UL. NOWA 1A

TEL. 34 353 51 02

GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W KOCHANOWICACH

UL. LUBLINIECKA 7

TEL. 34 353 34 27

GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W KOSZĘCINIE

UL. SOBIESKIEGO 11A

TEL. 34 352 40 83

GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W HERBACH

UL. LUBLINIECKA 33

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

TEL. 34 357 41 01

GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W PAWONKOWIE
UL. SKRZYDŁOWICKA 7
TEL. 34 353 44 91

MIEJSKO-GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W WOŹNIKACH
UL. RYNEK 6
TEL. 34 361 01 81

POWIATOWE CENTRA POMOCY RODZINIE

Na poziomie powiatu funkcjonują powiatowe centra pomocy rodzinie realizujące zadania pomocy społecznej, które przekraczają zakres działania i możliwości gminy. Do zadań tych należą: wszystkie sprawy z zakresu pieczy zastępczej, niezastrzeżone na rzecz innych podmiotów, udzielanie pomocy cudzoziemcom, którzy mają trudności w integracji ze środowiskiem. Powiatowe centra pomocy rodzinie realizują również zadania wynikające z przepisów innych ustaw. Do nich należy między innymi wielozakresowa pomoc osobom niepełnosprawnym.

POWIATOWE CENTRUM POMOCY RODZINIE W LUBLIŃCU

UL. SOBIESKIEGO 9
42-700 LUBLINIEC
TEL./FAX.: 34 356 32 57
www.pcpr-lubliniec.pl
e-mail: pcprlc@poczta.onet.pl

RODZAJE POMOCY, O KTÓRE MOŻE UBIEGAĆ SIĘ OSOBA DOTKNIĘTA PRZEMOCĄ W RODZINIE OFEROWANE W RAMACH SYSTEMU POMOCY SPOŁECZNEJ

Osoby doznające przemocy w rodzinie mogą występować do ośrodków pomocy społecznej w gminach właściwych ze względu na miejsce zamieszkania o przyznanie świadczeń w różnych formach finansowych i pozafinansowych. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej przyznawane są w uzależnieniu od kryterium dochodowego osób i rodzin ubiegających się o świadczenia. Obowiązujące **kryterium dochodowe z ustawy o pomocy społecznej dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 776 zł**, natomiast **na osobę w rodzinie 600 zł**.

Jedną z wymienionych przesłanek w ustawie o pomocy społecznej do udzielenia pomocy jest właśnie wskazany powód doświadczania przemocy w rodzinie.

ZASIŁEK OKRESOWY przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

W przypadku podjęcia zatrudnienia przez osobę objętą kontraktem socjalnym pobierającą zasiłek okresowy, może być on wypłacany nadal niezależnie od dochodu, do dnia wynikającego z decyzji przyznającej zasiłek okresowy, nie dłużej jednak niż do 2 miesięcy od dnia, w którym osoba została zatrudniona. W tej sytuacji zasiłek okresowy jest wypłacany niezależnie od dochodu nie częściej niż raz na 2 lata.

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

ZASIŁEK CELOWY jest to świadczenie fakultatywne przyznawane na zaspokojenie niezbędnej potrzeby bytowej, a w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opatu, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu.

Osobom bezdomnym i innym osobom nie posiadającym dochodu oraz możliwości uzyskania świadczeń zdrowotnych może być przyznany zasiłek celowy na pokrycie części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne.

Zasiłek celowy może być przyznany również w formie biletu kredytowanego.

Zasiłek celowy może być przyznany również w celu realizacji postanowień kontraktu socjalnego. Wówczas może być wypłacany niezależnie od dochodu, przez okres do 2 miesięcy od dnia, w którym osoba objęta kontraktem socjalnym, w trakcie jego realizacji, stała się osobą zatrudnioną.

ZASIŁEK STAŁY przysługuje:

- pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

W przypadku zbiegu uprawnień do zasiłku stałego i renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, zasiłek stały nie przysługuje.

na podstawie: Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej:
„Informator dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie”, Warszawa 2022

KILKA KROKÓW KU ZMIANIE...

Pamiętaj!!! Zahamowanie przemocy jest możliwe, możesz z nią walczyć i uzyskać pomoc dla siebie i swoich bliskich.

Zrób dwa kroki:

1. KROK PIERWSZY – ZANOTUJ PRZEBIEG ZDARZENIA (PAMIĘĆ BYWA ZAWODNA):

Kto Cię skrzywdził? Imię i nazwisko

.....

Kim jest dla Ciebie sprawca przemocy? (mąż, żona, konkubent, konkubina, ojciec, matka, brat, siostra, syn, córka, inne – podać kto)

.....

Kiedy to się stało? Data godzina Miejsce

.....

Na czym polegała przemoc? (awantura, krzyk, lżenie, bicie, kopanie, rzucanie sprzętami, niszczenie sprzętów, bicie dzieci, groźby zabicia, wyrzucanie z domu, inne – podać jakie)

.....

.....

Kto widział, słyszał przebieg zdarzenia?

.....

Kto interweniował? Imię i nazwisko policjanta, jego numer służbowy, jednostka

.....

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

Czy po raz pierwszy Policja interweniuje w Twoim domu w takiej sprawie?

TAK NIE

Jak często dochodzi do przemocy w Twoim domu? (raz w miesiącu, raz na tydzień, częściej)

.....

Kiedy to się wydarzyło poprzednim razem?

.....

Czy przemocy towarzyszy picie alkoholu?

TAK NIE

6

Czy zawsze krzywdzi Cię ten sam sprawca?

(Kto?.....)

2. KROK DRUGI – ZGŁOŚ SIĘ DO INSTYTUCJI I ORGANIZACJI ZOBOWIĄZANYCH DO UDZIELENIA CI POMOCY.

**POWIATOWE CENTRA POMOCY RODZINIE
MIEJSKIE/GMINNE OŚRODKI POMOCY SPOŁECZNEJ
PROKURATURA, POLICJA
SĄD RODZINNY I NIELETNICH
SPECJALISTYCZNE OŚRODKI WSPARCIA DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE
SŁUŻBA ZDROWIA
MIEJSKIE/GMINNE KOMISJE ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH**

(na podstawie: „Przemoc w rodzinie. Między teorią a praktyką”, Red. Dębski M., Stowarzyszenie na Rzecz Bezdomnych Dom Modlitwy AGAPE, Nowy Staw 2008.)

**Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Powiat lubliniecki, gmina Boronów ul. Dolna 2, 42-283 Boronów
Telefon: (34) 353 95 51
Faks: (34) 366 98 14
Internet: boronow@silesia.com.pl**

**Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Powiat lubliniecki, gmina Ciasna ul. Nowa 1a, 42-793 Ciasna Telefon: (34) 353 51 02
Internet: ciasnagops@ug.pl**

**Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Powiat lubliniecki, gmina Herby ul. Lubliniecka 33, 42-284 Herby
Telefon: (34) 357 41 00
Internet: gmina@herby.pl**

**Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Powiat lubliniecki, gmina Kochanowice ul. Wolności 5, 42-713 Kochanowice Telefony: (34) 353 31 00, (34) 353 34 27
Faks: (34) 353 31 05
Internet: gmina@kochanowice.pl**

**Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Powiat lubliniecki, gmina Koszęcin ul. Powstańców 10, 42-286 Koszęcin**

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

Telefon: (34) 357 61 00

Internet: koszecin@koszecin.pl

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Powiat lubliniecki, gmina Lubliniec ul. Paderewskiego 5, 42-700 Lubliniec

Telefon: (34) 353 01 00

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Powiat lubliniecki, gmina Pawonków ul.

Zawadzkiego 7, 42-772 Pawonków

Telefon: (34) 353 41 00

Internet: urząd@pawonow.pl

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Powiat lubliniecki, gmina Woźniki ul. Rynek 11, 42-289 Woźniki Telefon: (34) 366 99 00

Internet: urząd@wozniki.pl

na podstawie: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, IBiSS - Internetowa Baza Informacyjna Służb Społecznych Informator Służb Społecznych: „Miejsca pomocy osobom z problemem uzależnienia oraz ofiarom i sprawcom przemocy domowej”, Katowice, styczeń 2008

Możesz zadzwonić też na numery telefonów:

Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia"

pogotowie@niebieskalinia.pl <http://www.niebieskalinia.pl>

801 12 00 02 - Niebieska Linia. To telefon dla osób, które są ofiarami przemocy w rodzinie lub mają informacje o osobach doświadczających takiej przemocy w swoich domach. Czynny całą dobę.

800 12 01 48 - „Zatrzymaj przemoc” (numer bezpłatny)

800 12 12 12 - Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka - jest telefonem skierowanym do wszystkich dzieci potrzebujących pomocy. Czynny całą dobę.

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

WZORY WNIOSKÓW I PISM PROCESOWYCH

ZAŁĄCZNIK NR 1
ZAWIADOMIENIE O POPEŁNIENIU PRZESTĘPSTWA WRAZ Z
WNIOSEM O ŚCIGANIE SPRAWCY

....., dnia roku

.....
(imię i nazwisko pokrzywdzonego)

.....

.....

(dokładny adres do korespondencji)

Komenda Powiatowa/Miejska* Policji

w

Prokuratura Rejonowa

w

ul.

.....

(kod pocztowy)

(miejscowość)

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa wraz z wnioskiem o ściganie sprawcy

Na podstawie art. 304 § 1 kpk zawiadamiam o możliwości popełnienia
w dniu roku*, w okresie od do roku* w miejscowości
....., przy ulicy przez
....., który/a* jest moim/moją*

(imię i nazwisko sprawcy, oraz stosunek bliskości lub pokrewieństwa, np. mężem, żoną, partnerem/ką, bratem, itp.)
przestępstwa stanowiącego przemoc w rodzinie, a polegającego na.....

.....

(groźeniu, wyzywaniu, biciu, spowodowaniu obrażeń ciała, znęcaniu się, zgwałceniu, itp.)
skierowanego wobec mnie oraz moich dzieci*, wnoszę o wszczęcie w tej sprawie postępowania przygotowawczego, zaś
na podstawie art. 12 § 1 kpk wnoszę o ściganie jego sprawcy.

Uzasadnienie

.....

(należy tu zwięźle opisać zdarzenie (co się stało, kiedy, dlaczego, w jakich okolicznościach, na czym polegała przemoc) i
ewentualnie wskazać z imienia i nazwiska osoby, które widziały lub słyszały o zdarzeniu lub dokumenty, zaświadczenia
(np. lekarskie).

.....
(podpis pokrzywdzonego)

Załączniki:

-

-

(należy opisać tu dokumenty, które przedkłada
się w załączeniu na potwierdzenie
twierdzeń zawartych w uzasadnieniu)

* - niewłaściwe skreślić.

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

ZAŁĄCZNIK NR 2

WNIOSEK O PRYZNANIE PEŁNOMOCNICTWA Z URZĘDU

....., dnia roku
(imię i nazwisko
pokrzywdzonego/oskarżyciela posiłkowego*)
.....
.....
(dokładny adres do korespondencji)
Sygn. akt.

Prezes Sądu Rejonowego/Okręgowego*

w*

ul.

..... -
(kod pocztowy) (miejsowość)

WNIOSEK

pokrzywdzonego/oskarżyciela posiłkowego* o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu

Na podstawie art. 78 § 1 kpk w zw. z art. 87 § 1 kpk i art. 88 kpk wnoszę o wyznaczenie dla mnie, jako pokrzywdzonego/oskarżyciela posiłkowego*, pełnomocnika z urzędu w toczącej się sprawie dotyczącej przemocy w rodzinie.

Uzasadnienie

W chwili obecnej toczy się sprawa w postępowaniu przygotowawczym/przed sądem*, w której występuję w charakterze pokrzywdzonego/oskarżyciela posiłkowego*. Sprawa ta, o sygnaturze akt jest prowadzona przez

..... w

(należy wskazać organ, który prowadzi sprawę) (miejsowość)

Charakter sprawy powoduje, że chciałbym/łabym* być reprezentowany/a* przez fachowego pełnomocnika, który zabezpieczy moje interesy procesowe. Niestety, nie jestem w stanie ponieść kosztów ustanowienia takiego pełnomocnika z wyboru, bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i mojej rodziny.

.....
.....
.....
(należy tu podać powody, dla których pokrzywdzonego nie stać na ustanowienie pełnomocnika z wyboru, w szczególności należy wskazać na swój stan majątkowy, dochód – wysokość i źródło, możliwość zarobkowania, wydatki i koszty miesięczne, w tym rachunki, opłaty, stan rodziny, w tym liczba dzieci, wiek, czy chodzą do szkoły, do pracy, czy są na wyłącznym utrzymaniu pokrzywdzonej/ego*, itp.)

Mając powyższe na uwadze, wnoszę o wyznaczenie dla mnie, jako pokrzywdzonego/oskarżyciela posiłkowego* pełnomocnika z urzędu.

.....
(podpis pokrzywdzonego)

Załączniki:

-

-

(należy opisać tu dokumenty, które przedkłada się w załączeniu na potwierdzenie twierdzeń zawartych w uzasadnieniu, np. odcinki renty/emerytury, zaświadczenie o wysokości zarobków, wyroki alimentacyjne itp.)

* - niewłaściwe skreślić (jeżeli pokrzywdzony występuje o ustanowienie pełnomocnika na etapie postępowania przygotowawczego – należy wykreślić lub usunąć w tekście określenie „oskarżyciel posiłkowy”, jeżeli występuje na etapie postępowania przed sądem – należy wykreślić określenie „pokrzywdzony”).

Sygnatura akt - numer podawany w pismach i postanowieniach, np. Policji, prokuratury, np. 2DS 100/12, w postępowaniu przed sądem np. II K 100/12

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

ZAŁĄCZNIK NR 3

WNIOSEK O INFORMACJĘ O OPUSZCZENIU PRZEZ SKAZANEGO ZAKŁADU KARNEGO

....., dnia roku
(imię i nazwisko pokrzywdzonego)

.....
.....
(dokładny adres do korespondencji)

Sygn. akt.

.....

Sąd Rejonowy/Okręgowy*

w*

(należy wskazać sąd, który wysłał pouczenie pokrzywdzonemu o możliwości złożenia wniosku)

ul.

.....
.....
(kod pocztowy) (miejsowość)

WNIOSEK

pokrzywdzonego o informowaniu o opuszczeniu przez skazanego zakładu karnego

Na podstawie art. 168a § 1 kkw wnoszę o informowanie mnie na powyższy adres do korespondencji o opuszczeniu przez skazanego zakładu karnego, w szczególności o jego:

- zwolnieniu z zakładu karnego po odbyciu kary,
- ucieczce z zakładu karnego,
- o wydaniu decyzji o udzieleniu skazanemu:
 - przepustki,
 - czasowego zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego bez dozoru lub bez konwoju funkcjonariusza Służby Więziennej albo asysty innej osoby godnej zaufania,
- przerwy w wykonaniu kary,
- warunkowego zwolnienia,
- zezwolenia a odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

.....
(podpis pokrzywdzonego)

* - niewłaściwe skreślić.

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

ZAŁĄCZNIK NR 4
POZEW O EKSMISJĘ

....., dnia roku

Sąd Rejonowy

w

Wydział Cywilny

ul......

..... -

(kod pocztowy)

(miejscowość)

Powód:

.....
(imię, nazwisko osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, adres zamieszkania) **Pozwany:**

.....
(imię, nazwisko sprawcy, adres zamieszkania)

Wartość przedmiotu sporu **

POZEW O EKSMISJĘ

Wnoszę o:

1. nakazanie pozwanemu, aby opuścił i opróżnił wraz ze wszystkimi rzeczami oraz osobami lokal mieszkalny położony w miejscowości przy ulicy nr domu nr mieszkania i wydał go powodowi,
2. zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrot kosztów procesu według norm prawem przepisanych,
3. wydania wyroku zaocznego w przypadku niestawiennictwa pozwanego na rozprawie lub w przypadku, gdy pozwany mimo stawiennictwa nie bierze w niej udziału, 4. przeprowadzenie rozprawy także podczas nieobecności powoda,
5. przeprowadzenie dowodów wskazanych w pozwie.

Uzasadnienie

.....
.....
(W uzasadnieniu należy podać dlaczego powód domaga się orzeczenia eksmisji wskazując na konkretne okoliczności (przemoc w rodzinie) i powołując konkretne dowody na poparcie tych twierdzeń (np. zeznania świadków z imienia i nazwiska, dokumenty – zaświadczenie lekarskie, kserokopię wypełnionego formularza Niebieskie Karty, umowę najmu lokalu, odpis z księgi wieczystej, itp.). Należy wskazać jako przyczynę żądania eksmisji dopuszczanie się aktów przemocy wobec powoda – podać kiedy i w jaki sposób do przemocy doszło, jakie były ich skutki, podkreślić że pozwany swym rażąco nagannym (przemocowym) postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie. Należy także wskazać jaki charakter ma mieszkanie, z którego powód domaga się eksmitowania sprawcy przemocy w rodzinie i czyją mieszkanie jest własnością; stopień bliskości powoda i pozwanego (np. że są małżonkami), wskazać że osoby te razem zamieszkują pod danym adresem.

Podać liczbę i wiek dzieci lub innych osób wspólnie zamieszkujących)

Uwaga! – powyższe wskazówki należy usunąć przy wypełnianiu wzoru na komputerze.

.....
(podpis powoda)

Załączniki:

- odpis pozwu z załącznikami;

-

(należy opisać tu dokumenty, które przedkłada się w załączeniu potwierdzające okoliczności wskazane w pozwie)

*- niewłaściwe skreślić.** - jako wartość przedmiotu sporu należy podać sumę odpowiadającą trzymiesięcznemu czynszowi najmu, a jeżeli do lokalu przysługuje inne prawo niż najem to sumę odpowiadającą czynszowi najmu dla danego rodzaju lokalu (np. o podobnym metrażu i standardzie położonego w sąsiedztwie, okolicy).

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

ZAŁĄCZNIK NR 5

WNIOSEK O ZOBOWIĄZANIE SPRAWCY PRZEMOCY DO OPUSzcZENIA MIESZKANIA

....., dnia roku

Sąd Rejonowy

w

Wydział Cywilny

ul.

..... -
.....

(kod pocztowy)

(miejscowość)

Wnioskodawca:

.....

(imię, nazwisko osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, adres zamieszkania) **Uczestnik:**

.....

.....

(imię, nazwisko sprawcy, adres zamieszkania)

Wartość przedmiotu sporu**

WNIOSEK

w trybie art. 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie o zobowiązanie sprawcy przemocy w rodzinie do opuszczenia mieszkania

Wnoszę o:

1. zobowiązanie uczestnika postępowania do opuszczenia mieszkania w miejscowości przy ulicy nr domu nr mieszkania zajmowanego wspólnie z wnioskodawcą, 2. zobowiązanie uczestnika postępowania do zwrotu wnioskodawcy poniesionych kosztów sądowych.

Uzasadnienie

.....
.....
.....

(W uzasadnieniu należy podać dlaczego wnioskodawca domaga się zobowiązania przez sąd uczestnika do opuszczenia lokalu, wskazując na konkretne okoliczności (przemoc w rodzinie) i powołując konkretne dowody na poparcie tych twierdzeń (zeznania świadków z imienia i nazwiska, dokumenty – zaświadczenie lekarskie, kserokopię wypełnionego formularza Niebieskie Karty, umowę najmu lokalu, odpis z księgi wieczystej, itp.). Jako przyczynę wystąpienia z wnioskiem należy wskazać dopuszczanie się aktów przemocy w rodzinie wobec wnioskodawcy, ewentualnie wobec innych osób wspólnie zamieszkujących (np. dzieci) przez uczestnika – podać kiedy i w jaki sposób do przemocy doszło, wobec kogo przemoc była stosowana, jakie były ich skutki (np. uszkodzenia ciała, zniszczenie mienia itp), podkreślić że uczestnik postępowania swym rażąco nagannym (przemocowym) postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie. Należy podać stopień bliskości wnioskodawcy i uczestnika (np. że są małżonkami), wskazać że osoby te razem zamieszkują pod danym adresem, można podać tytuł prawny do lokalu i komu przysługuje np. że mieszkanie jest komunalne oddane w najem małżonkom. Podać liczbę i wiek dzieci lub innych osób wspólnie zamieszkujących.

Uzasadniając żądanie zobowiązania uczestnika do zwrotu poniesionych przez wnioskodawcę kosztów sądowych należy wskazać, że żądanie to jest zasadne z uwagi na treść art. 520 § 2 kpc, a nadto podać, że złożenie wniosku było skutkiem wyłącznie zachowania uczestnika.) **Uwaga!** – powyższe wskazówki należy usunąć przy wypełnianiu wzoru na komputerze.

.....
(podpis powoda)

Załączniki:

- odpis wniosku z załącznikami;

- ;

(należy opisać tu dokumenty, które przedkłada się w załączeniu potwierdzające okoliczności wskazane we wniosku) *- niewłaściwe skreślić.

** - jako wartość przedmiotu sporu należy podać sumę odpowiadającą trzymiesięcznemu czynszowi najmu, a jeżeli do lokalu przysługuje inne prawo niż najem to sumę odpowiadającą czynszowi najmu dla danego rodzaju lokalu (np. o podobnym metrażu i standardzie położonego w sąsiedztwie, okolicy).

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

ZAŁĄCZNIK NR 6
WNIOSEK DOWODOWY

....., dnia roku
(imię i nazwisko pokrzywdzonego)

.....
(dokładny adres do korespondencji)

Sygn. akt.
.....

Sąd Rejonowy/Okręgowy* w

.....*

Wydział Karny

Prokurator Rejonowy/Okręgowy*

W*

Komenda Powiatowa/Miejska Policji

W*

(należy wskazać właściwy organ prowadzący postępowanie)

ul.

..... -

(kod pocztowy)

.....
miejsowość

WNIOSEK DOWODOWY pokrzywdzonego/oskarżyciela posiłkowego*

Na podstawie art. 167 kpk wnoszę o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z:

.....
.....
.....
(należy podać oznaczenie dowodu oraz okoliczności, które mają być udowodnione, np. z przesłuchania świadka Jana Kowalskiego, zam. w....., przy ul..... nr..... na okoliczność konkretnego zdarzenia (np. kłótni między podejrzanym/oskarżonym* a pokrzywdzoną/ym), z dokumentu na okoliczność informacji w nich poświadczonych (np. zaświadczenia lekarskiego na okoliczność obrażeń odniesionych przez pokrzywdzoną/ego), itp.)

Uzasadnienie

.....
.....
(należy uzasadnić dlaczego taki dowód jest niezbędny, jakie konkretnie okoliczności miałyby potwierdzać, dlaczego wykazanie istnienia danego faktu ma znaczenie dla sprawy; można także wskazać sposób przeprowadzenia dowodu, np. przesłuchanie Jana Kowalskiego na kolejnym terminie rozprawy).

.....
(podpis pokrzywdzonego/oskarżyciela posiłkowego*)

Załączniki:

-
-

(należy opisać tu dokumenty, które przedkłada się w załączeniu na potwierdzenie twierdzeń zawartych w uzasadnieniu)

* - niewłaściwe skreślić.

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

ZAŁĄCZNIK NR 7

WNIOSEK O ZWOLNIENIE OD KOSZTÓW SĄDOWYCH

....., dnia roku

(imię i nazwisko wnioskodawcy)

.....

.....

(dokładny adres do korespondencji)

Sygn. akt.

Sąd Rejonowy

w*

Wydział Cywilny

ul.

.....

(kod pocztowy) (miejscowość)

WNIOSEK o zwolnienie od kosztów sądowych

Wnoszę o zwolnienie mnie od ponoszenia kosztów sądowych w całości/części tj. ponad kwotę zł* w sprawie.

Uzasadnienie

Wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych uzasadniam tym, że nie jestem w stanie ich ponieść bez uszczerbku dla utrzymania koniecznego siebie i mojej rodziny. Mój stan rodzinny, majątkowy i wysokość dochodów wynika z załączonego do wniosku oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania.

.....
.....
.....

(W uzasadnieniu należy również wskazać inne podać okoliczności mające wpływ na aktualny stan majątkowy np. pozostawanie bez pracy, dłuższa choroba itp.)

Uwaga! – powyższe wskazówki należy usunąć przy wypełnianiu wzoru na komputerze.

.....

(podpis pokrzywdzonego)

Załączniki:

- oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, -

(należy opisać tu dokumenty, które przedkłada się w załączeniu na potwierdzenie twierdzeń zawartych w uzasadnieniu np. zaświadczenie z Urzędu Pracy, zaświadczenie lekarskie, itp.)

Uwaga! – powyższe wskazówki należy usunąć przy wypełnianiu wzoru na komputerze.

* - niewłaściwe skreślić, jeśli wnioskodawca domaga się zwolnienia częściowego – należy wpisać ponad jaką kwotę, co oznacza, że do tej kwoty wnioskodawca koszty jest w stanie uiścić.

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

ZAŁĄCZNIK NR 8 WNIOSEK O ZWOLNIENIE OD KOSZTÓW EGZEKUCYJNYCH

....., dnia roku
(imię i nazwisko wnioskodawcy)

.....
.....
(dokładny adres do korespondencji)

Sygn. akt.

Sąd Rejonowy
w*
Wydział Cywilny
ul.
..... -
(kod pocztowy) (miejscowość)

WNIOSEK

o zwolnienie od kosztów egzekucyjnych

Wnoszę o zwolnienie mnie od ponoszenia kosztów egzekucyjnych w całości/części tj. ponad kwotę zł* w sprawie.

Uzasadnienie

Prawomocnym wyrokiem Sądy Rejonowej w z dnia, w sprawie o sygn. akt orzeczono wobec dłużnika obowiązek opuszczenia lokalu mieszkalnego w miejscowości, przy ul nr domu . nr lokalu

Wyrok ten podlega wykonaniu w drodze egzekucji przez właściwego komornika, do którego zostanie niezwłocznie skierowany.

Wniosek o zwolnienie od kosztów egzekucyjnych jeszcze przed skierowaniem wyroku do komornika uzasadniam chęcią przyspieszenia postępowania spowodowanego przemocą w rodzinie na moją szkodę, bez dodatkowego późniejszego wzywania o ich uiszczenie, a wysokości tych kosztów wskazuje, że nie jestem w stanie ich ponieść bez uszczerbku dla utrzymania koniecznego siebie i mojej rodziny.

Dotychczas nie korzystałam/łem* ze zwolnienia od kosztów sądowych.

Mój stan rodzinny, majątkowy i wysokość dochodów wynika z załączonego do wniosku oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania.

.....
.....
.....
(W uzasadnieniu należy również wskazać inne podać okoliczności mające wpływ na aktualny stan majątkowy np. pozostawanie bez pracy, dłuższa choroba itp.)

Uwaga! – powyższe wskazówki należy usunąć przy wypełnianiu wzoru na komputerze.

.....
(podpis pokrzywdzonego)

Załączniki:

- oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania;

.....

(należy opisać tu dokumenty, które przedkłada się w załączeniu na potwierdzenie twierdzeń zawartych w uzasadnieniu np. zaświadczenie z Urzędu Pracy, zaświadczenie lekarskie, itp.)

* - niewłaściwe skreślić, jeśli wnioskodawca domaga się zwolnienia częściowego – należy wpisać ponad jaką kwotę, co oznacza, że do tej kwoty wnioskodawca koszty jest w stanie uiścić

PORADNIK DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

ZAŁĄCZNIK NR 9
WNIOSEK O ALIMENTY

....., dnia r.

Sąd Rejonowy w

Powód: małoletni(-a) PESEL:

(imię i nazwisko dziecka) **zastąpiony przez**

matkę/ojca PESEL: oboje zam.

.....

(adres zamieszkania)

Pozwany(-a):, zam.

(imię i nazwisko)

(adres zamieszkania)

Wartość przedmiotu sporu: zł. (należy podać roczną wartość alimentów mnożąc ich miesięczną wartość przez 12 miesięcy)

POZEW O ALIMENTY

W imieniu małoletniego(-j) powoda(-ki) wnoszę o:

- 1) zasądzenie od pozwanego(-j) na rzecz małoletniego(-j) (PESEL) tytułem alimentów kwoty zł miesięcznie, płatnej do rąk matki/ojca małoletniego(-j) poczynając od dnia; płatnej dogo dnia każdego miesiąca wraz z ustawowymi odsetkami w przypadku opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat;
- 2) wydanie wyroku zaocznego w przypadku przewidzianym prawem;
- 3) nadanie wyrokowi klauzuli natychmiastowej wykonalności; 4) zasądzenie od pozwanego(-ej) kosztów procesu.

Uzasadnienie

W uzasadnieniu należy napisać kiedy się dziecko urodziło, wskazując jako dowód jego akt urodzenia. Należy również podać od kiedy pozwany rodzic był zobowiązany płacić alimenty (ponosić koszty utrzymania i wychowania dziecka) – czy to od rozvodu rodziców, czy – w przypadku gdy rodzice nie brali ślubu – od czasu wyprowadzenia się z domu, czy też od innego momentu. Należy napisać czy alimenty były płacone w niektórych miesiącach czy też nie.

Jeśli chodzi o kwotę alimentów, której można się domagać, to jej wysokość uzależniona jest od usprawiedliwionych potrzeb małoletniego (należy uwzględnić wydatki wynikające z wieku dziecka, np. opłaty za żłobek, opiekunkę, przedszkole, wydatki szkolne, na odzież, wyżywienie, aktywność dziecka np. karnety na basen jeśli dziecko systematycznie pływa, leczenie wynikające ze stanu zdrowia dziecka itp.) oraz od możliwości zarobkowych i majątkowych pozwanego/-ej (osiąganych dochodów, poziomu życia, wykształcenia, wieku).

Trzeba wymienić składniki kosztów utrzymania dziecka i podsumowując określić koszt jego miesięcznego utrzymania (kwotowo). Należy opisać sytuację rodzinną każdego z rodziców (osoby będące na ich utrzymaniu) i zarobkową (czy pracują, gdzie, jaki zawód wykonują, miejsce pracy, wysokość wynagrodzenia miesięcznego, inne dochody i informacje, które mogą mieć wpływ na wysokość alimentów).

.....

(czytelny podpis)

Załączniki:

- 1) pozew i załączniki w 2 egzemplarzach,
- 2) odpis skrócony aktu urodzenia dziecka, jeżeli dziecko jest ze związku małżeńskiego, 3) odpis zupełny aktu urodzenia dziecka - jeżeli dziecko nie pochodzi ze związku małżeńskiego, 4) zaświadczenie o wysokości dochodów rodzica, który składa wniosek.

NOTATKI